INTRODUCERE

1. *OBIECTUL CERCETĂRII*

Sintagma *propoziţie relativă* denumeşte un tip de propoziţie subordonată, cu element jonctiv relativ (pronominal, adjectival sau adverbial), opozabilă din această perspectivă subordonatei conjuncţionale.

În ultimele decenii se manifestă o constantă preocupare a lingviştilor pentru descrierea fenomenului sintactic, semantic şi pragmatic pe care îl reprezintă propoziţiile relative (şi interogative). Mărturie stau sutele de studii[1] de mai mare sau mai mică amploare dedicate relativelor din cele mai diverse limbi naturale, simpozioanele, congresele şi conferinţele care au ca temă structurile relative (şi interogative – structurile *wh*/*qu*). Limba română nu face, desigur excepţie[2], însă nu putem trece cu vederea faptul că în lingvistica românească studiile referitoare la relative au acordat o atenţie mai mică fenomenului sintactic reprezentat de construcţia relativă în ansamblu. Puţine sunt abordările de sinteză sau de tip „monografic“ consacrate propoziţiilor relative[3] (comparativ cu preocuparea pentru descrierea acestora în alte limbi)[4]. Mai numeroase sunt lucrările (articole, gramatici academice sau de autor) care tratează relativele în legătură cu alt fenomen sintactic – subordonarea, apoziţionarea – sau se ocupă de un aspect particular legat de propoziţiile cu conector relativ. Lipseşte, aşadar, o descriere a relativelor româneşti care să aibă în vedere, într-o perspectivă de ansamblu, pe lângă tipologia structurală şi inventarierea tiparelor sintactice proprii limbii române, implicarea acestui tip de construcţie în fenomenele de anaforă, focalizare şi tematizare, restricţiile privind dublarea prin clitic, relaţia dintre tipul structural şi funcţia pragmatică etc.

Descriind structurile relative româneşti, intenţionăm să demonstrăm că propoziţia relativă trebuie privită ca un fenomen lingvistic complex şi nu numai ca un tip de subordonată. Complexitatea la care ne referim este determinată mai ales de natura *pro-nominală*[5] a conectorului interpropoziţional[6]. Graţie acestuia, subordonata relativă se află într-o relaţie sintactică şi semantică intimă cu grupul sintagmatic pe care îl modifică[7].

Investigarea amănunţită a fenomenului[8] presupune:

BDD-B455-02 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:41 UTC)

– definirea configurației numite *propoziție relativă* (delimitarea sintactică a construcțiilor „sinonime“ şi „omonime“);
– descrierea mecanismului / mecanismelor de formare a construcției şi identificarea tipurilor structurale (sintactice);
– descrierea relațiilor în care se angajează conectorul cu grupul sintagmatic modificat, pe de o parte, şi cu constituenții sintactici ai subordonatei, pe de altă parte;
– determinarea factorilor (sintactici, semantici, pragmatici) care declanşează formarea relativei, alegerea conectorului, alegerea tipului de structură etc.

2. *IPOTEZE, METODE, INTERES TEORETIC*

Lucrarea de față îşi propune să realizeze o investigație asupra sintaxei propozițiilor relative în limba română contemporană care să țină seama şi de fenomene sintactico-semantice şi pragmatice pe care le considerăm indispensabile pentru o prezentare de tip monografic. Demersul nostru este unul de tip descriptiv, în cadrul sintaxei generative[9], model teoretic pe care îl reținem „în spiritul“ şi nu neapărat „în litera“ sa. Cu riscul ca descrierea pe care o propunem să pară eclectică sub aspectul fundamentării teoretice, nu putem neglija o lungă tradiție a studiilor de sintaxă românească realizate în afara cadrului generativ şi ale căror rezultate şi intuiții sunt adesea ignorate în abordările generative ale românei din ultimul deceniu. „Inadecvarea“ sau imperfecta „sincronizare“ a lingvisticii româneşti la ceea ce se întâmplă în sintaxa mondială nu diminuează în nici un fel validitatea cercetărilor de aici. În consecință, ne propunem să ținem seama de ceea ce s-a construit în lingvistica autohtonă din ultimele decenii, desigur, confruntând rezultatele studiilor care se ocupă de sintaxa relativelor cu stadiul actual al teoriei sintactice.

O altă „inconsecvență“ în demersul nostru teoretic ar putea părea faptul că am acordat importanță alcătuirii unei consistente *colecții de structuri relative* – pe care ne îngăduim să o numim în continuare *corpus*, deşi este departe de sensul tehnic al conceptului –, cu care ilustrăm o descriere în esența ei de tip generativ. Ar putea părea aşadar „neortodoxă“ asocierea a două metodologii de cercetare, cunoscută fiind opoziția manifestată de Chomsky (şi apoi de numeroşi generativişti) împotriva corpusului ca sursă de informație pentru lingvist[10].

Dezbaterea privitoare la relevanța, pentru lingvist, a datelor obținute dintr-un corpus de limbă reală *vs*. datele izvorâte din mintea lingvistului este

BDD-B455-02 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:41 UTC)

destul de veche şi se corelează cu o dezbatere teoretică ea însăsi de o şi mai mare vechime: empirism *vs*. raționalism. Teoria raționalistă se bazează pe date comportamentale artificiale şi pe judecăți emise în urma unui proces de introspecție. Sursa acestor informații este însuşi lingvistul, în majoritatea cazurilor vorbitor nativ al limbii respective. O abordare empiristă asupra unei limbi naturale e dominată de observarea datelor naturale, a secvențelor reale emise în limba respectivă de vorbitori reali. Evident, dihotomia empirism – raționalism nu se reduce doar la trăsăturile pe care le-am reținut aici; am dori doar să subliniem faptul că există avantaje şi dezavantaje în ambele abordări, aşadar, s-ar putea ca o formulă de „mediere", de „conciliere" a două direcții opuse să fie profitabilă pentru o descriere sintactică (desigur, cu riscurile amintite mai sus)[11]. De aceea, analizele pe care le propunem pe parcursul descrierii pornesc de la fapte de limbă concrete, identificate în corpusul pe care l-am alcătuit; aşadar, perspectiva nu poate fi una riguros „sintetică".

Prima parte a lucrării este consacrată delimitărilor teoretice şi trecerii în revistă a diverselor puncte de vedere exprimate în literatura de specialitate în legătură cu propozițiile relative. Prezentăm aici conceptele operaționale în descrierea sintactică a propozițiilor relative şi motivăm alegerea cadrului teoretic.

În partea a doua, propunem o descriere a tipurilor de relative în limba română, confruntând considerațiile legate de sintaxa acestor construcții cu aspecte semantice şi pragmatice implicate în structurile relative.

Ipoteza de la care pornim este aceea că în ciuda varietății structurilor relative „de suprafață" (aşa cum reiese din descrierile tradiționale), tipurile sintactice „de bază" au o organizare mai simplă, sunt mai puțin numeroase; diversitatea realizărilor are ca sursă fie fenomenul de omonimie sintactică, fie alte fenomene de natură semantică şi pragmatică pe care le vom prezenta la momentul potrivit.

În majoritatea gramaticilor româneşti[12], relativele sunt considerate propoziții subordonate ocurente în diferite poziții sintactice actualizate la nivel frastic. În lucrări mai vechi, sintagma „propoziție relativă" trimite la un singur tip de subordonată: propoziția atributivă[13].

Propunerea noastră privind clasificarea sintactică a relativelor este identificarea a două clase majore: *relative completive* (saturează una dintre valențele combinatorii ale unui element[14] din propoziția matrice) şi *relative periferice* (cu caracter facultativ, parantetic). Distincția este susținută şi de faptul că în descrierea acestor structuri în cadru generativ, de formarea relativelor se poate da seamă în două moduri: relativele pe care le

BDD-B455-02 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:41 UTC)

numim *completive* se obțin prin deplasarea elementului relativ în poziția de *specificator* al unei proiecții maximale care are calitatea de *complement* al unui element din propoziția regentă, în vreme ce structurile relative *periferice* se obțin printr-un alt mecanism, de tipul adjoncționării[15], proiecția maximală corespunzătoare relativei rămânând în afara grilei de valențe a oricărui element din matrice.

În termeni tradiționali, relativelor din prima clasă le corespund *atributivele restrictive*, *relativele libere necircumstanțiale* (pentru care în literatura de specialitate se propune adesea interpretarea ca relative cu antecedent nul) şi unele *relative libere circumstanțiale* a căror ocurență este determinată de natura semantico-sintactică a termenului regent (v. Dindelegan, 1976/1999, 71-74, unde se disting, pe baze relaționale, două poziții sintactice: $Circ_1$ – $Circ_2$, respectiv $Cant_1$ – $Cant_2$). Cea de-a doua clasă, mai eterogenă decât prima sub aspectul clasificărilor tradiționale, conține propoziții considerate *atributive relative non-restrictive*, *circumstanțiale* (facultative), *apozitive propriu-zise*, *relative continuative*, *progresive*, *infinitivale* etc.

În clasa relativelor *periferice* distingem două subclase, după tipul elementului de relație: *relativizator* vs. *relator*[16], adică element relativ deplasat dintr-o poziție sintactică relativizată, respectiv element relativ cu statut de conectiv similar conjuncțiilor.

Din altă perspectivă, după tipul de relație sintactică în care se angajează propoziția introdusă prin relativ, deosebim relative subordonate, adordonate, supraordonate[17]. *Tabelul 1* prezintă clasificarea pe care o propunem.

<table>
<tr><th>Tipul sintactic</th><th>După relația cu regentul din matrice</th><th colspan="2">După relația sintactică generatoare</th><th>Corespondența în terminologia tradițională</th></tr>
<tr><td rowspan="2">Relativizate</td><td rowspan="2">COMPLETIVE</td><td colspan="2" rowspan="2">subordonare</td><td>atributive restrictive</td></tr>
<tr><td>relative „libere“ necircumstanțiale</td></tr>
<tr><td rowspan="5">Adjoncționate</td><td rowspan="5">PERIFERICE</td><td rowspan="2">Ador-donare</td><td>apoziționare</td><td>apozitive propriu-zise</td></tr>
<tr><td>coordonare</td><td>„legătură relativă “</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">subordonare</td><td>atributive non-restrictive</td></tr>
<tr><td>circumstanțiale</td></tr>
<tr><td colspan="2">supraordonare</td><td>incidente</td></tr>
</table>

Tabelul 1

BDD-B455-02 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:41 UTC)

3. *DESCRIEREA CORPUSULUI*

Limba română nu dispune încă, din păcate, de un *Corpus* (înțeles în sens tehnic, de bancă de text în format electronic, procesabil automat), astfel încât cercetările efectuate în orice zonă de interes a lingvisticii să-şi poată confirma ipotezele prin confruntarea cu fapte concrete de limbă, reprezentative pentru toate registrele limbii şi suficient de bogate pentru a permite cuantificări, evaluări calitative, teste „de popularitate“ pentru un anumit item şi statistici în legătură cu o anumită problemă. Această stare de lucruri îl determină pe cercetătorul din domeniul limbii române să-şi alcătuiască singur un corpus, adesea o simplă colecție de fişe, de extrase din texte (de obicei literare), criteriile care stau la baza alcătuirii lui fiind de cele mai multe ori, în mod inevitabil, subiective. Mai mult, alcătuirea unui corpus mai amplu, în variantă electronică, dispunând de mijloacele limitate ale unui PC (chiar performant) şi cu efortul unei singure persoane este o activitate „cronofagă“ şi, din păcate, aproape sortită eşecului de la bun început, pentru că volumul de text procesat nu poate fi prea mare, iar lipsa unui program de procesare automată pentru limba română îngreunează operația de sortare a structurilor căutate.

Am trăit frustrarea determinată de aceste limite când am început să alcătuim un (micro)corpus pentru a ilustra trăsăturile formale şi funcționale ale construcțiilor relative româneşti. Având drept model o serie de lucrări străine ai căror autori folosiseră în analiza unor fapte de limbă eşantioane din marile corpora ale limbilor studiate, am încercat să construim un modest fragment dintr-un posibil corpus românesc, adică am cules, am sortat şi am inventariat eşantioane din câteva registre ale limbii, ajungând la o „colecție“ de aproape 8000[18] de structuri relative.

În plus, ne-am impus o condiție de „sincronicitate“, adică am intenționat ca toate textele să aibă acelaşi an de apariție (sau de „emitere“, în cazul textelor orale). Am întâmpinat dificultăți în a respecta întru totul această condiție, însă textele alese pentru corpusul restrâns sunt în majoritatea[19] lor publicate / înregistrate într-un interval de timp limitat, respectiv între 1996 şi 2002.

Corpus-ul[20] nostru este organizat în patru categorii, care se suprapun doar parțial stilurilor funcționale sau varietăților stilistice omonime – *academic* (*ştiințific*), *jurnalistic*, *beletristic* şi *colocvial*. *Tabelul 2* conține proporțiile şi numele întreg al categoriilor.

BDD-B455-02 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:41 UTC)

CATEGORII	*Siglă*	*Nr. total de eşantioane*
BELETRISTIC	B	11
JURNALISTIC	J	4
ACADEMIC	AC	4
COLOCVIAL	C	4

Tabelul 2

ACADEMIC

AC01 Vasile Tran, *Teoria comunicării*, curs în tehnologie ID, 2000, (*f. e.*[21])

AC02 *Simon Pauliuc şi Cornel Dinu, *Geologie structurală*, Editura Tehnică, Bucureşti, 1985.

AC03 Gheorghe Crăciun, *Introducere în teoria literaturii*, Editura Magister, 1998 (*f. e.* + *tipar*).

AC04 Ion T. Radu, *Teorii ale evaluării*, curs în tehnologie ID, 2001, (*f. e.*)

BELETRISTIC

B01 *Răsvan Popescu, *Purtătorul de cuvânt. Jurnal*, Editura Universalia, Bucureşti, 2002.

B02 Dusan Baiski, *Luna şi tramvaiul 5*, Editura Marineasa, Timişoara, 1999 (*f. e.*)

B03 Andrei Bodiu, *Jurnalexpress Europa,* Editura Paralela 45, Piteşti, 2000 (*f. e.* + *tipar*).

B04 Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Editura Minerva, Bucureşti, 1988.

B05a Răzvan Petrescu, *Într-o după-amiază de vineri*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1997, (*f. e.*)

B05b Răzvan Petrescu, *Eclipsa*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1993 (*f. e.*)

B06a Petre Cimpoieşu, *Simion Liftnicul – roman cu îngeri şi moldoveni*, Editura Compania, Bucureşti, 2000 (*f. e.*)

B06b Petre Cimpoieşu, *Povestea Marelui Brigand*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000, (*f. e.*)

BDD-B455-02 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:41 UTC)

B07 Adriana Bittel, *Întâlnire la Paris*, Editura Marineasa, Timişoara, (*f. e.*)
B08 Ion Iovan, *Comisia specială*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1981, (*f. e.*)
B09 Viorel Cristea, *Totu-i în floare, şi el a fost la fel. Din jurnalul unui pictor naiv*, postfață de Radu Ionescu, Editura Marineasa, Timişoara, 1999, (*f. e.*)

COLOCVIAL

C01 *PRO TV (aprilie 2001, august-septembrie 2002).
C02 *MIX TV (aprilie 2001).
C03 *Antena 1 (aprilie 2002).
C04 Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), **Interacțiunea verbală în limba română actuală. Corpus selectiv. Schiță de tipologie*, Editura Universității Bucureşti, 2002.

JURNALISTIC

J01 „Adevărul“ (martie 1999 – octombrie 2002), (*f. e.*)
J02 *„Cotidianul“ (august 2002).
J03 „România liberă“ (august – octombrie 2002), (*f. e.*)
J04 *„Transilvania Expres“ (august – octombrie 2002).

Din perspectiva opoziției artistic / non-artistic, textele pe care le-am selectat aparțin mai ales zonei nonartistice, chiar cele din categoria *beletristic* sunt exclusiv texte în proză, roman sau proză scurtă contemporană, caracterizate prin prezența într-o mică măsură a unui limbaj conotativ sau a inovației sub aspectul mijloacelor de expresie; de altfel, trei dintre textele glosate sunt jurnale (aşadar, texte de tip nonficțional), pe care le-am încadrat în categoria *beletristic* tocmai în ideea că privim această categorie într-o accepție diferită de cea uzuală. Categoria pe care am intitulat-o *colocvial* este cel mai slab reprezentată în corpusul nostru, întrucât culegerea textelor de limbă vorbită pune probleme de mare dificultate, aproape imposibil de rezolvat de către un singur cercetător, cu atât mai mult cu cât tema cercetării noastre nu este lingvistica corpusului, ci sintaxa unui tip de subordonată. Cu câteva excepții – înregistrările mesajelor telefonice ale telespectatorilor unui post de televiziune şi ale unor *talk-show*-uri de televiziune – materialul pe care l-am avut în vedere este preluat din corpusul alcătuit de cercetătorii de la Universitatea din Bucureşti – *Interacțiunea*, 2002.

BDD-B455-02 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:41 UTC)

Am încercat să reducem efectele acestui dezechilibru cantitativ între categorii selectând cât mai multe texte scrise (cele din categoria *beletristic* şi *jurnalistic*) care să conţină formule şi expresii apropiate de cele din româna de uz mediu[22]. Singurele eşantioane de limbă vorbită, de conversaţie reală din corpusul nostru sunt cele extrase din *Interacţiunea*, 2002, însă din păcate nu am putut prelucra integral materialul din volum, pentru că procesarea corpusului era aproape încheiată în momentul apariţiei lui.

După Olofsson, 1981, care a efectuat o analiză a relativelor în engleza americană, bazându-se pe un corpus de limbă scrisă[23], se poate atinge un „punct de saturare“ în identificarea frecvenţei cu care se manifestă anumite trăsături sintactice la aproximativ 20 de texte (circa 40.000 de cuvinte) dintr-un corpus compozit. Investigarea operei integrale a unui singur autor se poate face chiar pe un număr mai mic de texte (de cuvinte), dată fiind uniformitatea previzibilă a utilizării structurilor. Majoritatea textelor din categoria *beletristic* au peste 2200 de cuvinte (adică extinderea considerată standard în lingvistica corpusului). Textele integrale procesate au peste 40.000 de cuvinte, dar nu le-am împărţit în 20 de subcategorii, conform standardului amintit, pentru că am considerat operaţiunea nerelevantă pentru scopul nostru.

Am acordat o importanţă destul de mare procesării textelor, din convingerea că nu trebuie să vedem în corpus doar un instrument de lucru, ci şi o modalitate (ne referim la analiza pe corpus) de a confirma sau infirma ipotezele teoretice, cu un grad de acurateţe rezonabil.

Toate textele din corpus sunt în format electronic[24], în fişiere *Word*, textele integrale sunt arhivate, listele cu propoziţii relative excerptate sunt sortate după cele patru categorii, în funcţie de elementul relativ. Fiecare construcţie reprezintă un rând dintr-un tabel, în care am înregistrat şi trăsături morfosintactice, semantice (şi pragmatice, pentru câteva fişiere) ale construcţiei respective.

În alcătuirea corpusului, am procedat în două moduri: (a) pentru textele pe care le deţinem integral în format electronic, am făcut căutarea printr-o metodă similară cu *KWIC-index* (*Key Word in Context* – „cuvânt cheie în context“), pe care am adaptat-o la posibilităţile noastre tehnice, şi anume căutarea în fişierul *Word* cu comanda *Edit*, *Find*; cuvintele cheie utilizate sunt pronumele şi adverbele relative: *care* (cu varianta *căr-*), *cine* (cu varianta *cui*), *ce*, *cât* (cuvânt întreg, şi variantele *cât-*, *câţ-*), *ceea ce*, *unde*, *când*, *cum*, precum şi *oric-*. Apoi am eliminat manual structurile „parazite“[25]. În final, am sortat materialul, în funcţie de elementul relativ şi de tipul de relativă din clasificarea tradiţională (relative restrictive – RR,

BDD-B455-02 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:41 UTC)

relative apozitive – RAp, relative libere – RL), în fişiere separate. În glosele structurilor identificate şi înregistrate prin această metodă nu am înregistrat decât codul categoriei (*Ac*, *B*, *J*, *C*), urmat de numărul de înregistrare al textului din categoria respectivă, apoi de numărul de înregistrare a construcției; pentru cele câteva texte pe care nu le deținem în format electronic sau pentru cele la care am folosit ambele variante, am indicat şi pagina, după numărul construcției.

În cazul structurilor din categoria *colocvial*, am utilizat două surse: (1) corpusul alcătuit de cercetătorii de la Universitatea din Bucureşti (*Interacțiunea*, 2002) – structurile excerptate (manual) din acest corpus le-am transcris în tabele – şi (2) înregistrări (video şi audio) ale unor emisiuni TV sau ale unor intervenții telefonice ale telespectatorilor[26], pe care le-am transcris integral, folosind un casetofon de tip *text transcriber*[27]. Apoi, sortarea structurilor am făcut-o în mod similar cu a celor descrise mai sus. În cazul structurilor din micro-corpusul de limbă vorbită nu am avut în vedere înregistrarea în scris a particularităților de intonație, de intensitate a vocii; am notat în unele cazuri doar pauzele sau revenirile în care erau implicate cuvintele relative.

4. *STRUCTURA VOLUMULUI*

În prima parte a lucrării, *Delimitări conceptuale* (Cap. 1-4), ne ocupăm de aspecte generale care privesc propoziția relativă ca structură sintactică şi semantică, abordăm problema terminologiei utilizate în clasificările curente ale relativelor şi prezentăm câteva dintre modelele sintactice de descriere. În partea a doua, *Sintaxa propozițiilor relative în limba română* (Cap. 5-10), procedăm la o descriere a propozițiilor relative în limba română, propunând o clasificare (am îndrăzni să o numim) mai simplă decât cele tradiționale, identificând pe baza trăsăturilor sintactice pe care le manifestă, două tipuri de propoziții relative: *completive* şi *periferice*. Unele dintre subcategoriile pe care le distingem în clasificare nu se suprapun cu tipurile de propoziții din clasificările tradiționale, pentru că operăm cu un alt criteriu, al intimității dintre propoziția relativă şi un anumit constituent din matrice.

Descrierea sintactică este completată de observații de natură semantică, privind natura relației dintre relativă şi constituentul modificat din matrice, precum şi de observații privind pragmatica acestor construcții.

Considerațiile sintactice şi pragmatice sunt confruntate cu rezultatele unor statistici efectuate pe corpusul avut în vedere.

BDD-B455-02 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:41 UTC)

NOTE:

[1] V. câteva dintre acestea în lista noastră de referinţe.

[2] În numeroase studii de lingvistică (în cadru generativ sau non-generativ), româna furnizează cercetătorilor date interesante, relativele (şi interogativele) româneşti aflându-se din ce în ce mai mult în atenţia lingviştilor (v. de ex.: Rudin, 1988, Comorovski 1986, 1996, Dobrovie, 1990, 1994/2000, Grosu, 1995, 1996, 1998, Göbel, 1998, Bošković, 2002 etc.

[3] V. Guţu, 1957, Pană, 1966, Nilsson, 1969, Edelstein, 1971, Cornilescu, 1980/1996 (studiu contrastiv asupra relativelor în limbile română şi engleză).

[4] Propoziţiile relative reprezintă un constant obiect de cercetare pentru lingvişti de diverse orientări (generativă, relaţională, gramatici „de unificare", funcţionalistă, tradiţională etc.) Ca observaţie generală, am putea adăuga că lingvistica anglo-saxonă se concentrează mai ales asupra descrierii sintactice a fenomenului, lingvistica franceză acordă o atenţie sporită problemelor de semantică implicate în construcţiile relative.

[5] Prin natură *pro-nominală* înţelegem aici calitatea de a substitui un nominal, aşadar în această categorie privită în sens larg pot intra şi conectorii de tip adverbial ai relativei, dat fiind statutul lor de *anaforice* (v. *infra*, Cap. 3).

[6] Pentru acest concept, *cf.* Draşoveanu, 1968.

[7] Nu folosim aici termenul în accepţia lui tehnică, ci în cel mai general sens; vom arăta mai jos că nu toate relativele sunt modificatori propriu-zişi ai antecedentului.

[8] Avem în vedere doar descrierea *sincronică* a propoziţiilor relative româneşti (înţelegând prin aceasta o perspectivă *nondiacronică,* şi nu strict statică, în sens saussurian); în măsura în care le considerăm relevante pentru înţelegerea unor aspecte ale fenomenului în limba actuală, aducem în discuţie şi elemente ce ţin de dinamica, de evoluţia construcţiilor relative.

[9] V. *infra*, Cap. 2, prezentarea detaliată a cadrului sintactic de descriere pe care îl avem în vedere, precum şi motivarea alegerii lui.

[10] Pentru istoricul şi anecdotica opoziţiei manifestate de generativişti faţă de evoluţia lingvisticii corpusului, v. McEnery &Wilson, 2001, 5-7.

[11] *Cf.* Guţu-Romalo, 1973, 24 pentru o opinie similară referitoare la ipostazele analitică şi sintetică ale lingvisticii moderne: „deşi N. Chomsky subliniază cu vehemenţă diferenţele dintre ele, nu există un raport contradictoriu: cele două direcţii nu se exclud, ci, am îndrăzni să spunem, se completează".

[12] V. *infra*, Cap. 2, prezentarea detaliată a unor puncte de vedere asupra relativelor, exprimate în studierea limbii române.

[13] V. Guţu, 1957, după ştiinţa noastră, primul studiu asupra problemei în limba română în care se lărgeşte accepţia dată propoziţiei relative la orice tip de subordonată cu conectiv relativ.

BDD-B455-02 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:41 UTC)

[14] Elementul respectiv poate fi realizat fonic sau vid.

[15] V. sugestia că se poate vorbi de adjoncţionare în structurile relative româneşti la Dobrovie-Sorin, 1994/2000.

[16] V. *infra*, Cap. 4, argumentarea acestei distincţii.

[17] Pentru această clasificare a relaţiilor sintactice, *cf*. Diaconescu, 1992.

[18] Cifra exactă: 7904 construcţii (dintre acestea, 483 sunt relative interogative pe care le-am selectat pentru comparaţia cantitativă dintre relativele interogative şi relativele propriu-zise).

[19] Două dintre izvoarele corpusului fac excepţie de la această condiţie.

[20] Sub aspectul alcătuirii, modelul nostru a fost *The Standard Corpus of Present-Day Edited American English*; v., pentru descrierea lui, Olofsson (1981); ca sursă de informare privind metodologia glosării şi procesării (manuale) a textelor ne-au fost utile lucrările lui Tony Mc Enery disponibile pe Internet, precum şi Mc Enery & Wilson, 1996, 2001, Barnbrook, 1996.

[21] Text în format electronic.

[22] V., pentru acest concept, Ionescu-Ruxăndoiu, 2002, 53.

[23] *The Standard Corpus of Present-Day Edited American English*, alcătuit de cercetători de la Universitatea Brown, Providence, Rhode-Island; deşi există numeroase alte corpusuri de limbă mult mai bogate şi mai recente decât acesta, ne referim aici la materialul utilizat de Olofsson pentru că observaţiile sale se referă la investigarea „joncţiunii relative", adică structura sintactică pe care o avem şi noi în vedere în lucrarea de faţă.

[24] Textele la care nu am avut acces în format electronic sunt notate cu asterisc în lista izvoarelor; în cazul acestora au fost culese doar tabelele cu propoziţii relative.

[25] Omonimiile de tipul *care* – pronume / substantiv) cuvânt relativ /interogativ etc. Chiar dacă nu le considerăm relative propriu-zise, am păstrat în corpus toate construcţiile interogative indirecte întâlnite şi le-am procesat ulterior, după „cernerea" construcţiilor, în fişiere distincte.

[26] Pentru *Telefonul telespectatorului* de la postul PRO TV, am folosit înregistrarea video care ne-a uşurat transcrierea textului – deja titrat pe ecran de operatorii televiziunii.

[27] Pe care l-am avut la dispoziţie prin amabilitatea conducerii Consiliului Britanic Braşov.

BDD-B455-02 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:41 UTC)